

SAFEGUARDING

**KONCEPCIA OCHRANY DETÍ PRED NÁSILÍM
V INŠTITÚCIÁCH A ORGANIZÁCIÁCH PRACUJÚCICH S DEŤMI**

so zameraním na problematiku sexuálneho zneužívania detí

Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch

Bratislava 2022

V roku 2022 pre Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch pripravili:

Hlavný text:

- **doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD.** (zostavenie štruktúry dokumentu, text jednotlivých kapitol a podkapitol)

Príloha:

- **Mgr. Zuzana Saloňová** (spracovanie textu prílohy 1)

Vzor citácie z hlavného textu:

KARKOŠKOVÁ, S (2022). *Safeguarding: koncepcia ochrany detí pred násilím v inštitúciách a organizáciách pracujúcich s deťmi (so zameraním na problematiku sexuálneho zneužívania detí)*. Bratislava: Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch.

Vzor citácie prílohy:

SALOŇOVÁ, Z. (2022). Príloha 1: Návrh záznamového hárku z predbežného vypočutia. In: Karkošková, S. (2022) *Safeguarding: koncepcia ochrany detí pred násilím v inštitúciách a organizáciách pracujúcich s deťmi*. Bratislava: Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch.

OBSAH

Úvod	4
0.1 Čo je to safeguarding a aký má význam?.....	4
0.2 Čo zvyčajne obsahuje safeguarding koncepcia?.....	4
0.3 Akým formám násilia na deťoch sa v rámci safeguarding koncepcií venuje pozornosť?	5
0.4 Prečo sú potrebné safeguarding koncepcie s osobitným dôrazom na ochranu detí pred sexuálnym zneužívaním?	6
0.5 Aký je účel tejto príručky a komu je určená?.....	8
1 Opatrenia zamerané na primárnu prevenciu CSA	9
1.1 Zodpovedný výber personálu	9
1.2 Minimalizácia príležitostí na CSA	11
1.3 Školenia a osвета	12
1.4 Kódex správania sa personálu	14
2 Opatrenia zamerané na odhaľovanie CSA	16
2.1 Zdôrazňovanie povinnosti všímať si a hlásiť porušenia kódexu správania	16
2.2 Jasné návody ako správne reagovať, ak sa dieťa zdôverí o CSA.....	18
2.3 Jasné postupy zaznamenávania a nahlásovania porušovania kódexu správania a prípadov (podozrení na) CSA.....	18
2.4 Určená osoba prvého kontaktu v otázkach safeguardingu.....	20
2.5 Anonymné prieskumy a hlásenia.....	21
2.6 Ochrana oznamovateľov	22
3 Opatrenia zamerané na adekvátnu intervenciu v prípadoch (podozrení na) CSA	23
3.1 Interné vyšetrovanie podnetov.....	23
3.2 Opatrenia na zabezpečenie supervízie a podpory pre personál.....	23
3.3 Komunikácia o prípadoch (podozrení na) CSA vo vnútri inštitúcie/organizácie aj mimo nej	24
3.4 Podpora primárnych obetí po tom, čo sa so skúsenosťou zdôverili.....	25
3.5 Korektívne kroky plynúce z riešených podnetov	26
Záver	28
Literatúra	30
Príloha 1: Návrh záznamového hárku z predbežného vypočutia	32

Úvod

0.1 Čo je to safeguarding a aký má význam?

Safeguarding je slovo anglického pôvodu a znamená opatrenia na ochranu niekoho alebo niečoho alebo na zabránenie niečomu nežiaducemu.

Safeguarding koncepciou sa rozumejú **opatrenia** na ochranu detí a/alebo zraniteľných dospelých osôb nachádzajúcich sa v pozícii klientov v inštitúciách a organizáciách. Prioritne sa tieto opatrenia sústreďujú na to, **aby v rámci aktivít, ktoré inštitúcia či organizácia vykonáva, nedošlo k poškodeniu klientov**, a to buď pochybením personálu alebo nevhodným správaním sa klientov voči sebe.¹

Hlavným cieľom safeguarding koncepcie je jednak **predchádzať** výskytu rôznych foriem násillia a jednak **účinne zasiahnuť** v prípadoch, keď sa nejaké prípady násillia vyskytnú.

Tento cieľ plne korešponduje s právom dieťaťa na ochranu pred akýmikoľvek formami násillia (čo je právo vymedzené v článku 19 *Dohovoru o právach dieťaťa*). Zároveň sa vyššie zmienený cieľ opiera o výskumne podložené poznatky o negatívnom vplyve násillia na zdravie a vývin dieťaťa.

Konkrétne podoba safeguarding koncepcie v konkrétnych inštitúciách a organizáciách musí byť vždy „šitá na mieru“, teda zohľadňovať špecifiká tej-ktorej inštitúcie či organizácie. Vytvorenie a implementácia kvalitných safeguarding koncepcií môže narážať na rôzne bariéry (nedostatok času, personálnych kapacít, predsudky, a pod.). Hnacím motorom pozitívnych zmien však môže byť uvedomenie si toho, aký **zmysel a výhody** safeguarding koncepcie prinášajú:

- **Deti sú chránené.** – Žiadny súbor safeguarding opatrení nemôže deťom poskytnúť úplnú ochranu, ale dodržiavanie týchto opatrení minimalizuje riziko poškodenia detí.
- **Zamestnanci a spolupracovníci inštitúcie / organizácie sú chránení.** – Zavedením týchto opatrení bude všetkým zamestnancom a spolupracovníkom jasné, aké správanie vo vzťahu k deťom sa od nich očakáva, a čo majú robiť, ak existujú obavy o bezpečnosť dieťaťa.
- **Inštitúcia / organizácia a jej povest' sú chránené.** – Implementáciou týchto opatrení inštitúcie / organizácie jasne dávajú najavo svoj záväzok vytvárať pre deti čo najbezpečnejšie prostredie. Zvyšujú tak svoju dôveryhodnosť a prestíž v očiach odbornej i laickej verejnosti. Oproti inštitúciám a organizáciám, ktoré nemajú safeguarding koncepciu môžu mať tie, ktoré ju majú konkurenčnú výhodu.

0.2 Čo zvyčajne obsahuje safeguarding koncepcia?

Najpodstatnejšie obsahové časti safeguarding koncepcie zvyčajne zahŕňajú:

¹ Popri tom safeguarding koncepcie podporujú aj zodpovedné počínanie si v situáciách, keď sa objavia dôvodné podozrenia, že klientom mohol ublížiť niekto z externého prostredia (mimo inštitúcie / organizácie). Personál je scitlivovaný aj vo vzťahu k problematike tzv. oznamovacej povinnosti, aby vedel rozpoznávať, na prípady akého druhu sa táto povinnosť vzťahuje a akým orgánom je potrebné zdieľať relevantné informácie.

- prehlásenie o tom, akými hodnotami sa inštitúcia / organizácia riadi, a ako jej záleží na tom, aby bola bezpečným miestom pre tých, ktorým slúži,
- vymedzenie okruhu adresátov safeguarding koncepcie,
- definície všetkých foriem zneužívania, zanedbávania, vykorisťovania a násilia, voči ktorým mieni uplatňovať nulovú toleranciu,
- právny rámec, o ktorý sa opiera (odkaz na medzinárodné dokumenty a relevantnú vnútroštátnu legislatívu),
- opis spôsobov, ktorými bude obsah svojej safeguarding koncepcie dostávať do povedomia adresátov,
- kódex profesionálneho správania sa personálu, jasne opisujúci aké správanie je žiadúce, a aké sa naopak považuje za netolerovateľné, a aké sankcie môžu byť vyvodené v prípade porušenia kódexu,
- opis kompetencií osôb, ktoré sú poverené špeciálnymi úlohami pri implementovaní safeguarding koncepcie,
- opis toho, aké opatrenia inštitúcia / organizácia zavádza za účelom pravidelného monitorovania implementácie safeguarding koncepcie, jej evaluácie a aktualizácie,
- opis bezpečnostných opatrení, ktoré inštitúcia / organizácia uplatňuje už pri výbere personálu alebo spolupracujúcich subjektov,
- opis postupu, aký môže zvoliť ktokoľvek z adresátov safeguarding koncepcie, pokiaľ má vedomosť alebo dôvodné podozrenie o jej porušovaní,
- postup pri manažovaní podnetov (evidencia podnetov, proces ich prešetrovania, práva dotknutých osôb, varianty výsledkov prešetrovania, vrátane možných sankcií),
- opis opatrení, ktoré inštitúcia / organizácia aplikuje v záujme ochrany (predpokladaných²) obetí a ochrany oznamovateľov (whistleblowerov),
- mená a kontaktné údaje osôb, ktoré sú v danej inštitúcii / organizácii poverené prijímaním podnetov alebo sťažností, alebo poskytovaním konzultácií vo veciach safeguardingu, ako aj odkazy na relevantné externé inštitúcie / organizácie / subjekty.

Safeguarding koncepcie majú podobu písaného dokumentu, schváleného štatutárnym orgánom inštitúcie / organizácie (čo znamená, že je na nich uvedený podpis relevantnej osoby a dátum začiatku platnosti). Bývajú súčasťou vstupných aj pravidelných školení personálu, a očakáva sa, že budú transparentne zverejnené na webových sídlach inštitúcií / organizácií a že ich hlavné obsahy budú adresátom často pripomínané aj cez rôzne osvetové kampane.

0.3 Akým formám násilia na deťoch sa v rámci safeguarding koncepcií venuje pozornosť?

Inštitúcie a organizácie, ktoré sa venujú deťom, v rôznych kútoch sveta, zvyknú zameriavať safeguarding koncepcie na ochranu detí pred **rôznymi formami interpersonálneho násilia**.

- Za **formy násilia**, spôsobované dieťaťu zo strany inej osoby alebo osôb, sa považuje:
 - 1) Zanedbávanie alebo nedbanlivé zaobchádzanie;

² V texte tejto publikácie nepoužívame slovné spojenie *údajná obeť*, nakoľko by mohlo byť mylne chápané ako falošná alebo nepravá obeť.

- 2) Duševné násilie;
- 3) Telesné násilie (vrátane telesného trestania);
- 4) Sexuálne zneužívanie a vykorisťovanie;
- 5) Mučenie a neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie;
- 6) Násilie medzi deťmi;
- 7) Násilie v médiách;
- 8) Násilie páchané prostredníctvom informačných a komunikačných technológií;
- 9) Inštitucionálne a systémové porušovanie práv dieťaťa.

Definície týchto foriem násilia **obsahuje komentár k Dohovoru o právach dieťaťa**, konkrétne *Všeobecný komentár č. 13 (2011): [Právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násilia](#)*. (Organizácia spojených národov / Výbor pre práva dieťaťa, 2011).

Osobitný dôraz sa ale v safeguarding koncepciách často kladie **na problematiku sexuálneho zneužívania detí** (ďalej len **CSA**, z angl. *Child Sexual Abuse*). Dôvodom je, že mnohé štúdie v posledných rokoch odhalili závažné pochybenia inštitúcií a organizácií pri prevencii CSA, ako i zlyhania v procese intervencie pri výskyte prípadov CSA na pôde inštitúcií a organizácií.

V slovenských podmienkach sa dosiaľ venovala pozornosť prioritne prevencii šikany, a to najmä v školskom prostredí, zatiaľ čo problematika prevencie CSA bola značne opomínaná.

0.4 Prečo sú potrebné safeguarding koncepcie s osobitným dôrazom na ochranu detí pred sexuálnym zneužívaním?

CSA predstavuje závažný sociálnopatologický jav s potenciálom ďalekosiahlych negatívnych následkov na primárne i sekundárne obeť.³ Potreba prijímať komplexné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek formami sexuálneho zneužívania vyplýva z viacerých medzinárodných dokumentov⁴. Táto potreba sa stáva obzvlášť naliehavou pre inštitúcie a organizácie pracujúce s deťmi. Medzi ich personálom a detskými klientami prebieha množstvo interakcií. Sformovanie podporných vzťahov zo strany personálu smerom k deťom je kľúčovou súčasťou úspechu pri napĺňaní poslania týchto inštitúcií a organizácií. Avšak za určitých podmienok môžu tieto vzťahy vystaviť deti riziku CSA.

Riziko CSA v kontexte inštitúcií/organizácií pracujúcich s deťmi je podmienené spektrom rôznych faktorov (priblížených v Tabuľke 1).

³ **Primárnymi obetami** sa rozumejú tie deti, ktoré sa v minulosti stali alebo aktuálne sú terčom konania páchatel'ov či páchateliek sexuálneho zneužívania.

Za **sekundárne obeť** sa považujú ľudia, ktorí sú súčasťou užšieho či širšieho sociálneho okolia obetí alebo páchatel'ov/páchateliek. Informácia o potvrdenom prípade CSA alebo o prípade podozrenia na CSA na nich nejakým spôsobom dopadá, môžu čeliť náročným otázkam ohľadne toho, aký postoj majú ku kauze zaujať v krátkodobom i dlhodobom horizonte.

⁴ Akými sú najmä: *Dohovor o právach dieťaťa* (osobitne článok 19 a článok 34); *Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním* (Lanzarotský dohovor z 25. 10. 2007); *Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV*; *Vyhlasenie Lanzarotského výboru o ochrane detí v prostredí mimo domácej starostlivosti pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním* (z 21. októbra 2019).

Tabuľka 1: *Tri úrovne faktorov, zvyšujúcich riziko CSA v inštitúciách/organizáciách*

<i>Faktor</i>	<i>V čom spočívajú riziká</i>
Prirodzená zraniteľnosť detí	<p>Zraniteľnosť predpubertálnych detí súvisí s ich emocionálnymi potrebami, kognitívnym vývinom, fyzickou zraniteľnosťou a ďalšími zložkami ich osobnosti, ktoré prispievajú k hlbokkej nerovnováhe síl medzi dieťaťom a dospelou osobou alebo staršími či silnejšími deťmi.</p> <p>Dospievajúce deti sú často zraniteľné kvôli svojej prirodzenej sexuálnej zvedavosti, potrebám intimity a romantických vzťahov a kvôli stále ešte nezrelým (rozvíjajúcim sa) schopnostiam sebaovládania.</p> <p>Zraniteľnosť niektorých detí môže byť ešte viac zvýšená kvôli tomu, že sa napr. už v minulosti stali obeťou nejakej formy násillia / zneužívania, pociťujú nízku sebaúctu, osamelosť, rodičia na nich v dostatočnej miere nedohliadajú, pochádzajú zo sociálne-znevýhodneného prostredia, majú nejaké zdravotné znevýhodnenie alebo patria k sexuálnym a iným minoritám.</p>
Potenciálny páchatel' / páchatel'ka	<p>Niektoré osoby úmyselne hľadajú zamestnanie v prostrediach, kde sú zraniteľné deti, aby mohli realizovať vopred premyslený plán CSA.</p> <p>Iné osoby nemusia do inštitúcie/organizácie vstupovať s takýmito úmyslami, ale za určitých okolností môžu stratiť zábrany voči sexuálnemu zneužitiu dieťaťa a využiť príležitosti na páchanie trestnej činnosti.</p> <p>Rôzne zdroje a nástroje moci, ktorým môže riziková osoba pôsobiaca v inštitúcii/organizácii disponovať, môžu pritom CSA významne facilitovať a sťažovať jeho odhalenie.</p>
Špecifiká inštitúcie / organizácie	<p>Niektoré z rizikových faktorov sa týkajú vlastností interiéru budov; konkrétneho typu, veľkosti a geografického umiestnenia inštitúcií/organizácií; kvality personálneho zloženia; konkrétnej detskej klientely; typu činností, ktorým sa inštitúcia/organizácia venuje a spôsobov, akými tieto činnosti vykonáva.⁵</p> <p>Riziko CSA je zvýšené aj vtedy, ak súčasťou organizačnej kultúry je napríklad uprednostňovanie verejného imidžu inštitúcie/organizácie namiesto najlepšieho záujmu detí; netransparentné rozhodovanie, popieranie alebo bagatelizácia rizika výskytu CSA na pôde inštitúcie/organizácie; chýbajúca inštitucionálna stratégia ochrany detí pred CSA alebo jej nedôsledná implementácia.</p>

⁵ Osobitne zvýšené riziko je v organizáciách, ktoré sa venujú športu, pretože cvičenie často vyžaduje priame fyzické pokyny; cestovanie za súťažnými podujatiami môže vytvoriť ďalšie príležitosti pre útoky; mnoho športov vyžaduje fyzické ošetrovanie (napríklad masáž), a iné si vyžadujú špeciálne oblečenie (napr. v plávaní a gymnastike); mnoho športov vyžaduje prezliekanie a sprchovanie; deti súťažia o status, výber do reprezentácie, ocenenie a kariérny postup, čo zvyšuje ich závislosť od trénerov; intenzívne súťaživá povaha športu môže viesť k emocionálnym vytrženiam a spoločným oslavám a zároveň k emocionálnym vypätiam a krízam. Zvýšené riziko je aj v nábožensky orientovaných organizáciách či v organizáciách, ktoré sa venujú umeniu a rekreačným aktivitám.

0.5 Aký je účel tejto príručky a komu je určená?

Opierajúc sa o výskumne overené poznatky a príklady dobrej praxe zo zahraničia, táto príručka sumarizuje **základné odporúčania zamerané na:**

- (1) **prevenciu CSA,**
- (2) **zvýšenie úrovne detekcie, teda odhaľovania CSA a**
- (3) **adekvátnu intervenciu v prípadoch výskytu podozrení na CSA.**

Príručka má odporúčací charakter. Je zamýšľaná ako **pomôcka pri vytváraní dosiaľ neexistujúcich, alebo vylepšovaní doterajších safeguarding koncepcií** v inštitúciách a organizáciách pracujúcich s deťmi, či už ide o:

- školské zariadenia v pôsobnosti MŠ SR (školy, internáty, voľnočasové zariadenia, diagnostické ústavy),
- zdravotnícke zariadenia v pôsobnosti MZ SR (nemocnice, ozdravovne),
- zariadenia poskytujúce rezidenčnú, alebo ambulantnú starostlivosť (centrá pre deti a rodiny, reedukačné a resocializačné zariadenia),
- detenčné zariadenia v pôsobnosti MV SR (ústavy na výkon trestu),
- subjekty organizujúce letné tábory.

Príručka môže byť užitočná osobám v rôznych pozíciách:

- **prioritne osobám, zastávajúcim riadiace pozície v inštitúciách a organizáciách pracujúcich s deťmi, v ktorých kompetencii je prijať opatrenia na efektívnu ochranu detí pred sexuálnym zneužívaním;**
- **všetkým zamestnancom a zamestnankyniam ako aj dobrovoľníkom a dobrovoľníčkam pôsobiacim v inštitúciách a organizáciách pracujúcich s deťmi, ktorí môžu podnietiť vznik alebo vylepšenie safeguarding koncepcie na svojich pracoviskách;**
- **rodičom, ktorých deti navštevujú rôzne inštitúcie alebo organizácie, a ktorí majú záujem na tom, aby ich deti boli v týchto inštitúciách a organizáciách v bezpečí, môžu tiež podnietiť tieto inštitúcie a organizácie k vytváraniu a zdokonaľovaniu safeguarding koncepcie,**
- **ostatným osobám, ktoré sa aktívne zaujímajú o problematiku prevencie CSA a môžu rôznymi spôsobmi, v profesionálnej oblasti i v súkromí, prispievať k zvyšovaniu povedomia ľudí o potrebe safeguarding koncepcie v inštitúciách a organizáciách pracujúcich s deťmi.**

1 Opatrenia zamerané na primárnu prevenciu CSA

1.1 Zodpovedný výber personálu

Všetky osoby, ktoré sa uchádzajú o pracovnú alebo dobrovoľnícku pozíciu v inštitúcii / organizácii, alebo o akúkoľvek formu spolupráce, pri ktorej by mali prichádzať do kontaktu s deťmi, by mali prejsť dôkladným výberovým konaním.

Spĺnenie požiadaviek týkajúcich sa odbornej kvalifikácie (a s tým súvisiace spôsoby **overenia pravdivosti údajov o dosiahnutom vzdelaní**) samé o sebe neposkytuje dostatočnú záruku o spôsobilosti osoby pracovať s deťmi. Aby sa znížila pravdepodobnosť, že sa súčasťou personálu alebo okruhu spolupracujúcich osôb stanú jedinci, ktorí sú riziková vzhlľadom na svoje počínanie v minulosti alebo ich aktuálne hodnotové nastavenie, je potrebné ich viacúrovňové preverenie.

Preverenie bezúhonnosti osoby na základe **výpisu či odpisu z registra trestov** by malo byť neoddeliteľnou súčasťou výberového konania. Osoby, ktoré boli v minulosti odsúdené za úmyselné, sexuálne motivované, trestné činy, nemožno považovať za spôsobilé pre prácu s deťmi. No vzhlľadom na to, že sexuálne delikty páchané na deťoch sú spojené s vysokou mierou latencie (skrytosti), tento formálny úkon preverovania bezúhonnosti je potrebné kombinovať s ďalšími opatreniami. Odporúča sa najmä realizovať štruktúrovaný pohovor, preverenie referencií a nahliadnutie do interných záznamov inštitúcie/organizácie.

Štruktúrovaný pohovor by mal zahŕňať oblasti, ktoré sú z hľadiska prevencie CSA kľúčové (príklady otázok, ktoré môžu byť relevantné približuje tabuľka 2). Zamestnávateľ by mal počas pohovoru pobádať potenciálneho zamestnanca/zamestnankyňu, resp. dobrovoľníka/dobrovoľníčku, aby opísali príklady vlastného správania sa na predošlom pracovisku a objasnili, ako a prečo reagovali takým či onakým spôsobom. Pokiaľ ide o uchádzača/uchádzačku, ktorí nemajú žiadnu predošlú skúsenosť s prácou s deťmi (ani takú, ktorá mala charakter dobrovoľníckej činnosti), z navrhovaného okruhu otázok sa v pohovore vyberú len tie, ktoré sú relevantné.

Tabuľka 2: *Príklady otázok*

<i>Sledovaná oblasť</i>	<i>Príklady otázok štruktúrovaného pohovoru pri výberovom konaní</i>
Motivácia pre prácu s deťmi	Prečo chcete pracovať s deťmi? Môžete nám povedať o svojich záujmoch mimo práce? Čo viete deťom ponúknuť, aby ste ich podporili? Ako by ste deti motivovali? Čo ste sa o sebe naučili z predošlých skúsenosti s prácou s deťmi? Čo považujete pri práci s deťmi za svoje najsilnejšie stránky a v čom by ste sa mali zlepšiť? Môžete uviesť príklad, aký prospech mali deti z kontaktu s vami? Čo myslíte, že si deti z kontaktu s vami odniesli?

<p>Pochopenie princípov ochrany detí</p>	<p>Akým výzvam podľa Vás v súčasnosti čelia osoby pracujúce s deťmi? Čelili ste aj Vy niektorej z týchto výziev? Ako ste sa s tým vysporiadali? Čo by ste robili, keby vás znepokojovalo správanie sa kolegu voči deťom? Čo by ste robili, ak by vás znepokojovalo správanie sa dieťaťa? Dokážete rozpoznať signály toho, že dieťa trpí určitým druhom zneužívania, zanedbávania alebo ubližovania? O aké signály ide? Čo robí inštitúciu/organizáciu bezpečným miestom pre deti? Ako ste v minulosti prispeli k tomu, aby nejaká inštitúcia/organizácia bola bezpečným miestom pre deti? Aké inštitucionálne/organizačné opatrenia sú dôležité na zvýšenie miery bezpečia detí? Prečo sú tieto zásady dôležité? Aké sú povinnosti zamestnancov pri ochrane detí? Čo ste urobili za posledných 12 mesiacov pre zlepšenie ochrany detí na pracovisku? Poznáte postup pri nahlasovaní prípadu podozrenia z CSA? Viete, ako sa správať pred, počas a potom, čo sa dieťa zdôverí o CSA?</p>
<p>Emočná zrelosť a odolnosť (resiliencia)</p>	<p>Môžete nám povedať o situácii, keď ste pracovali s deťmi a vaša autorita bola zo strany detí, kolegov alebo nadriadených vážne spochybnená? Ako ste na to reagovali a ako ste situáciu zvládli? Aké stratégie ste k zvládnutiu situácie použili? Môžete nám povedať o osobe, s ktorou ste mali nejaké problémy? Čím to bolo náročné? Ako ste túto situáciu zvládli? Cítili ste sa niekedy nepríjemne v súvislosti so správaním sa kolegu alebo kolegyne k deťom v predchádzajúcom zamestnaní? Aké obavy ste mali? Čo ste urobili? Ako bol tento problém vyriešený?</p>
<p>Hodnoty a etika</p>	<p>Aký je váš postoj k ochrane detí pred CSA? Ako sa tento postoj v priebehu času u Vás vyvíjal? Môžete nám opísať situáciu, kedy sa dieťa správalo spôsobom, ktorý vás znepokojil? Ako ste túto situáciu riešili? Ako by ste to riešili v budúcnosti?</p>

	<p>Koho ste ešte zapojili do procesu riešenia?</p> <p>Aké sú vaše pocity z detí, ktorí vznášajú obvinenia voči zamestnancom?</p> <p>Ako sa cítite, keď niekto zastáva názor, ktorý sa líši od vášho? Ako sa správate v takej situácii?</p> <p>Mali ste niekedy pochybnosti o schopnosti kolegov či kolegýň adekvátne zaobchádzať s deťmi? Ako ste sa s tým vyrovnali?</p> <p>Môžete uviesť nejaké príklady, ako by ste prispeli k tomu, aby bola inštitúcia/organizácia bezpečnejším prostredím pre deti?</p>
Hranice a neprimerané správanie	<p>Ako by ste definovali primeraný vzťah medzi personálom inštitúcie/organizácie a deťmi? ⁶</p> <p>Môžete uviesť príklady toho, čo by ste považovali za vhodné a nevhodné správanie voči deťom?</p> <p>Máte skúsenosť s tým, že voči Vám nejaké dieťa prechovávalo romantické city alebo Vás akokoľvek sexuálne provokovalo? Ako to na Vás emočne pôsobilo? Ako ste sa s tým vysporiadali?</p>

Preverenie referencií o uchádzačovi/uchádzačke by sa nemalo podceňovať. Pri zverejňovaní výzvy na výberové konanie sa odporúča požadovať od uchádzačov/uchádzačiek, aby predložili kontaktné údaje **aspoň troch osôb**, ktoré môžu podať referencie o ich profesionálnych kvalitách. Referencie je pritom užitočnejšie získať **ústnou formou**, ktorá môže byť podrobnejšia, než písomnou formou, pri ktorej sa prejavuje tendencia k stručnému, formálnemu vyjadrovaniu. K získaniu lepšieho obrazu o uchádzačovi/uchádzačke je vhodné **pýtať sa** referujúcich najmä na osobnostné charakteristiky dotyčnej osoby; na jej interakciu s deťmi; na dôvody, ktoré ju robia vhodnou, resp. nevhodnou pre prácu s deťmi.

- Preverenie referencií by sa malo aplikovať aj v prípadoch, kedy sa o akúkoľvek formu spolupráce uchádza, resp. ju ponúka fyzická alebo právnická osoba, neformálne zoskupenie osôb, a podobne.

Nahliadnutie do interných záznamov inštitúcie/organizácie môže byť taktiež užitočné. Účelom je preveriť, či daný jedinec už v minulosti nehládal uplatnenie v inštitúcii/organizácii, a či spolupráca s ním nebola rozviazaná z dôvodov súvisiacich s (podozrením zo) CSA.

1.2 Minimalizácia príležitostí na CSA

Situačná prevencia kriminality vychádza z predpokladu, že určité druhy kriminality sa objavujú v určitej dobe, na určitých miestach a za určitých okolností. Prostredníctvom opatrení režimovej, fyzickej a technickej ochrany je možné kriminogénne podmienky minimalizovať.

⁶ **Vzťah pomáhajúci profesionál – dieťa nie je rovnocenným vzťahom.** Pomáhajúci sú v jedinečnej pozícii dôvery, autority a vplyvu na dieťa, čo znamená, že medzi pomáhajúcim a dieťaťom je inherentná nerovnováha moci. Osoby v pomáhajúcich profesiách musia konať profesionálne vo všetkých svojich interakciách s deťmi, ktoré sú v pozícii ich klientov. Profesionálne hranice sú porušené, keď pomáhajúci zneužije mocenskú nerovnováhu vo vzťahu k dieťaťu tak, že je ohrozené bezpečie alebo blaho dieťaťa.

Za stráženie vzťahových hraníc sú zodpovední dospelí, nie deti. Ak by aj dieťa (akéhokoľvek veku) provokovalo, alebo tolerovalo neprimerané správanie zo strany dospelého, dospelého to neoprávňuje v konaní pokračovať, ani ho to nijako neospravedlňuje.

Uvedené platí aj vo vzťahu k znižovaniu rizika výskytu CSA v inštitúciách/organizáciách pracujúcich s deťmi. Za účelom minimalizácie príležitosti na možné CSA sa odporúča spektrum opatrení, najmä:

- **Dôraz na viditeľnosť.** Priestory, ktoré sú prístupné pohľadom mnohých ľudí, môžu odrádzať sexuálnych predátorov od útoku. Viditeľnosť zvyšuje napr.: (1) voľba alebo úprava terénu tak, aby neposkytoval možnosti úkrytu; (2) inštalácia (aspoň čiastočne) presklených dverí; (3) zavedenie zásady nezatvárania dverí; (4) inštalácia jasných svetiel vo všetkých priestoroch.
- **Zabezpečenie súkromia pri používaní toalety, sprchy a pri prezliekaní,** aby sa znížilo nielen riziko sexuálne neprimeraného správania zo strany personálu, ale aj zo strany samotných detí.
- **Inštalácia monitorovacích zariadení** (napr. videokamery) vo verejných priestoroch, na ktoré je ťažké dozerať.
- **Zákaz poskytovania individuálneho transportu** dieťaťu zo strany člena/členky personálu, bez ohľadu na to, či by bol použitý súkromný alebo služobný dopravný prostriedok (pokiaľ neexistuje legitímny dôvod na poskytnutie individuálneho transportu, a takýto transport je vopred oznámený a schválený nadriadeným).
- Stanovenie pravidiel ohľadne **počtu členov personálu na počet detí.** Pravidlá by mali obsahovať jasné usmernenia ohľadne toho za akých okolností – ak vôbec – je dovolené, aby bol pracovník/pracovníčka osamote s dieťaťom.
 - Je potrebné predchádzať situáciám, v ktorých by dospelý zostal osamote s dieťaťom a to tak, že na danom mieste by mal byť vždy ešte ďalší dospelý. Stanovenie počtu zamestnancov, resp. dobrovoľníkov na počet detí závisí od: (1) od veku a vývinovej úrovne detí (čím menšie deti, tým väčší dohľad); (2) od rizikovosti aktivity (čím viac izolácie od iných aktivita zahŕňa, tým prísnejší dohľad); (3) od lokality, v ktorej aktivita prebieha (čím rozľahlejšia lokalita, tým náročnejší monitoring). Vhodný počet jedincov poverených dohľadom avšak nestačí, treba im zdôrazniť, aby dohľad brali vážne a vykonávali ho dôsledne. V tomto ohľade je dôležité aj vykonávanie neohlásených kontrol dodržiavania stanovených pravidiel.
 - Ak sú súčasťou aktivít/služieb, ktoré inštitúcia/organizácia ponúka aj také, ktoré nevyhnutne zahŕňajú aj individuálne interakcie, potom treba dávať extra dôraz na odborný **dohľad** nad prácou člena/členky personálu (prostredníctvom supervízie), ako aj zvýšiť bezpečnosť inštaláciou presklených dverí do konzultačných miestností.

1.3 Školenia a osвета

Zavedenie systému pravidelných školení je dôležitou súčasťou úsilia o prevenciu CSA v inštitúciách/organizáciách. Hlavnými cieľmi školení by mala byť (1) podpora zdravia a bezpečia detí a (2) podpora zdravej organizačnej kultúry a zmyslu pre profesionalitu.

Inštitúcie/organizácie by mali poskytovať školenie všetkým relevantným skupinám osôb, ktoré sú akýmkoľvek spôsobom zapojené do činnosti inštitúcie/organizácie – či už ako poskytovatelia služieb (manažment organizácie, interní zamestnanci a zamestnankyne, dobrovoľníci a dobrovoľníčky, externí spolupracovníci a spolupracovníčky) alebo odberatelia služieb (deti a ich rodičia, resp. zákonní zástupcovia). Pritom treba mať na pamäti, že hoci

školenia adresované deťom môžu prispieť k prevencii a včasnej intervencii v prípadoch CSA, ochrana detí pred CSA je vždy v prvom rade zodpovednosťou dospelých.

Obsahové zameranie školení pre jednotlivé cieľové skupiny približuje Tabuľka 3. Odporúča sa, aby školenie realizoval externý odborník/odborníčka, resp. tím. Zároveň sa odporúča školenia opakovať najmenej raz ročne. Noví členovia / členky personálu by školenie mali absolvovať skôr, než začnú pracovať s deťmi.

Tabuľka 3: Obsahové zameranie školení

<i>cieľová skupina</i>	<i>obsahové zameranie školení</i>
personál inštitúcie / organizácie	<ul style="list-style-type: none"> • povaha a výskyt CSA • potenciálne signály, symptómy a následky CSA • manipulatívne stratégie páchatel'ov/páchateliek CSA (tzv. grooming) a dôležitosť udržiavania primeraných fyzických, verbálnych a emočných hraníc pri práci s deťmi • ako si počínať v rozhovore s dieťaťom, ktoré sa zdôverí o CSA; • koncepcia prevencie CSA v inštitúcii/organizácii a procedúra nahlasovania prípadov (podozrení z) CSA • oznamovacia povinnosť vyplývajúca z legislatívy
rodičia, resp. zákonní zástupcovia detí	<ul style="list-style-type: none"> • ako s deťmi hovoriť o osobných hraniciach a sexuálnom správaní • monitorovanie kontaktu medzi deťmi a personálom mimo lokality inštitúcie/organizácie • monitorovanie elektronickej komunikácie medzi deťmi a personálom • postup upovedomenia inštitúcie/organizácie o (možnom) neprimeranom správaní sa personálu voči dieťaťu
deti	<ul style="list-style-type: none"> • znaky rizikových alebo zneužívajúcich situácií • právo ohradiť sa voči neprimeranému správaniu • dôležitosť zdôverenia sa, ak sa stanú terčom alebo svedkami neprimeraného správania sa personálu • identifikovanie dôveryhodnej dospeljej osoby, s ktorou možno rozprávať, a ďalšie možnosti nahlásenia podnetu v rámci inštitúcie/organizácie i mimo nej • zdôraznenie, že obe CSA nenesú zodpovednosť za CSA

Posolstvo prevencie CSA je potrebné kontinuálne šíriť nielen prostredníctvom preventívnych školení v malých skupinách. **Požiadavka nulovej tolerancie CSA má byť široko diseminovaná / všade propagovaná** (napríklad viditeľným umiestnením na rôznych miestach v inštitúcií/organizácii, na webových stránkach a v zmluvných podmienkach).

Plné znenie textu koncepcie ochrany detí pred CSA má byť verejné a ľahko dostupné každému (personálu, detskej i dospeljej klientele, verejnosti). Transparentným zaobchádzaním s predmetnou problematikou si inštitúcia/organizácia môže zvyšovať svoju skutočnú

dôveryhodnosť a atraktivitu v očiach súčasnej i potenciálnej klientely. Potenciálnych sexuálnych predátorov/predátorky to zas môže odradiť od snahy preniknúť do organizácie.

1.4 Kódex správania sa personálu

Nevyhnutnou súčasťou vytvárania organizačnej kultúry zameranej na ochranu detí pred CSA, je prepracovaný a funkčný Kódex správania sa personálu. Kódex má mať písomnú podobu a poskytovať jasné usmernenia ohľadne toho, ako by mal personál vždy udržiavať primerané vzťahy s deťmi v inštitúcii/organizácii aj mimo nej. Má byť formulovaný tak, aby dával každému možnosť dozvedieť sa, aké správanie je prijateľné a aké sa naopak vymyká normám a nemá byť tolerované. Konkrétna podoba usmernení v ňom obsiahnutých závisí od charakteru aktivít v danej inštitúcii/organizácii. Odporúča sa však, aby Kódex vždy obsahoval:

- **zoznam etického/primeraného správania voči deťom** (ako napr. pochvala za dobrú prácu a správanie, potľapkanie po pleci),
- **zoznam neetického/neprimeraného správania alebo porušenia fyzických, verbálnych a emočných hraníc** v prístupe k deťom (príklady uvádza Tabuľka 4),
- **zákaz potenciálne manipulatívneho správania** (groomingu), vrátane vytvárania si špeciálnych vzťahov s niektorými deťmi, poskytovania im súkromných darov, návykových látok alebo akýchkoľvek privilégií,
- **pravidlá týkajúce sa individuálnych interakcií s deťmi v rámci inštitúcie/organizácie a mimo nej** (napr. zákaz vytvárania situácií alebo využívania príležitosti byť osamote s dieťaťom v oblasti, kde ostatní dospelí nevidia alebo nemôžu interakciu pozorovať; zákaz cestovania osamote s dieťaťom v aute; zákaz zámerného stretávania sa s deťmi mimo aktivít inštitúcie/organizácie, zahŕňajúci zákaz brania detí k sebe domov, do reštaurácií, na súkromné výlety, a pod.),
- **usmernenia týkajúce sa komunikácie s deťmi prostredníctvom moderných technológií** (sociálne siete, e-mail, mobilné telefóny),
- **pravidlá vyhotovovania fotografií alebo videí z detí** prostredníctvom akýchkoľvek zariadení vrátane mobilných telefónov s fotoaparátmi.

Ak je to relevantné, kódex má stanovovať aj **pravidlá týkajúce sa vysoko rizikových situácií** (napr. kúpanie, prebaľovanie, kúpeľňové aktivity, prespávanie).

Pri vytváraní kódexu správania sa odporúča **zhromaždiť podnety** k jeho obsahu zo strany personálu, rodičov i samotných detí. **Finálna podoba** kódexu by mala byť **vysvetlená** ako deťom tak aj ich rodičom, resp. zákonným zástupcom a **zverejnená** na webovej stránke inštitúcie/organizácie.

Oboznámenie sa s obsahom kódexu a písomné **vyjadrenie záväzku ho dodržiavať** má byť súčasťou procedúry prijímania nových zamestnancov/zamestnankýň, dobrovoľníkov/dobrovoľníčok, alebo uzatvárania spolupráce s externými subjektami. Text kódexu by mal zahŕňať aj popis spektra **sankcií za jeho porušenie**, pričom tieto by mali byť nastavené tak, aby boli reálne vymožiteľné.

Starostlivé a profesionálne vzťahy sa môžu zvrhnúť na nevhodné a škodlivé vzťahy skrz porušovanie hraníc, ktoré zvyšuje intimitu vzťahu. Porušovanie hraníc môže byť výsledkom niečieho zámerného nerešpektovania inštitucionálnych pravidiel zameraných na ochranu detí. Častejšie však porušovanie hraníc vyplýva z nedostatočných vedomostí, momentálneho zlyhania pamäte či úsudku alebo sa objavuje v dôsledku negatívnych pocitov (napr. frustrácia)

dospelej osoby (resp. nepľnoletej osoby, ktorá je súčasťou personálu) alebo vytesnených potrieb (napr. túžby po pozornosti, lichotení, priateľstve, moci, sexe). Napríklad vytesnené potreby náklonnosti alebo obdivu môžu spôsobiť, že tréner poruší niekoľko hraníc, aby mohol stráviť čas navyše s konkrétnym dieťaťom. Porušovaniu hraníc možno predchádzať poskytovaním **pravidelných školení** personálu (zmieňovaných v kapitole 1.3) v kombinácii s **pravidelnou (individuálnou i skupinovou) supervíziou** personálu, v ktorej sú témy safeguardingu dôkladne reflektované.

Inštitúcia/organizácia by zároveň mala vypracovať systém opatrení na **monitorovanie** dodržiavania kódexu.

Tabuľka 4: *Príklady narušenia hraníc v prístupe k detským klientom*

Narušenie fyzických hraníc	Sexualizovaná komunikácia	Narušenie emočných hraníc
<ul style="list-style-type: none"> - bozkávanie - dotýkanie sa intímnych miest tela pod odevom alebo cez odev - sedenie na kolenách dospelého, ak je dieťa staršie ako 5 rokov - šteklenie a/alebo hra na zápasenie - ponúkanie alebo požadovanie masáže - neprímerané a/alebo zdĺhavé objímanie - fotografovanie a/alebo nahrávanie si detí bez dovolenia (súhlas dieťaťa nepostačuje) 	<ul style="list-style-type: none"> - komentovanie postavy, vzhľadu alebo vyvíjajúcich sa tiel - komentáre so sexuálnym podtextom - dopytovanie sa detí na ich sexuálnu identitu alebo skúsenosti - nevhodné zdieľanie sa o vlastných sexuálnych zážitkoch - akékoľvek vystavovanie pornografickým materiálom 	<ul style="list-style-type: none"> - vyžadovanie od dieťaťa, aby niečo udržiavalo v tajnosti - nadmerné angažovanie sa v osobnom živote dieťaťa - zaobchádzanie s dieťaťom akoby s dospelým - využívanie detí na uspokojenie emocionálnych potrieb

2 Opatrenia zamerané na odhaľovanie CSA

Dôležitou súčasťou stratégie ochrany detí pred CSA v inštitúcii /organizácii je oficiálne a explicitné vyhlásenie, že napriek opatreniam zameraným na prevenciu CSA sa predsa len môže stať, že CSA sa na jej pôde vyskytne, alebo už (v minulosti) vyskytlo. Popieranie tejto možnosti alebo nedostatočné pochopenie celej škály foriem CSA, môže viesť k vytváraniu atmosféry, v ktorej sú niektoré formy CSA bagatelizované, tolerované, a obeť i oznamovatelia sú odrádzaní od toho, aby prehovorili.

Inštitúcia/organizácia by mala dať jasne najavo, že považuje blaho a bezpečie detí za svoj prvoradý záujem a základný prvok svojej práce. Okrem toho je však potrebné dôrazne komunikovať, že pokiaľ v inštitúcii/ organizácii došlo, dochádza alebo dôjde k akejkoľvek forme CSA alebo k správaniu, ktoré je vo vzťahu k CSA rizikové, informácie, ktoré by to pomohli odhaliť budú vítané. V tomto ohľade sa odporúča, aby inštitúcia/organizácia prijala sériu opatrení.

2.1 Zdôrazňovanie povinnosti všímať si a hlásiť porušenia kódexu správania

Personálu je potrebné pravidelne pripomínať (aj v rámci školení, osvetových podujatí, supervízie), že každý je povinný zachovávať bdelosť voči dodržiavaniu kódexu správania a nahlasovať prípady jeho porušenia. Mnohé prejavy správania, ktoré kódex zakazuje, potenciálne spadajú pod **fenomén groomingu**. Podstatou groomingu je navodenie a následné zneužitie dôvery.

Hoci je **vo väčšine prípadov konanie groomera zámerné**, premyslené, niekedy osoba vykročí na šikmú plochu bez toho, aby mala hneď zlé úmysly; môže sa správať neprimerane napr. aj pre nedostatočnú znalosť alebo chápanie hraníc vo vzťahu pomáhajúci – klient.

Kľúčové fázy, taktiky a efekt groomingu na dieťaťi približuje Tabuľka 5.

Väčšina prvkov groomingu sama o sebe ešte nedokazuje, že už dochádza alebo sa schýľuje k CSA, predstavuje však varovné signály (*red flags*). Pokiaľ sú spozorované u kohokoľvek z personálu, je potrebné o nich reportovať (viď kapitola 2.3).

Rovnako je potrebné nahlasovať aj akékoľvek iné formy porušovania kódexu správania, či už ide o jednorazové závažné porušenie alebo nenápadné neustále porušovania.

Tabuľka 5: *Kľúčové fázy, taktiky a efekt groomingu*

<i>Fáza groomingu</i>	<i>Príklady taktiky, ktorú môže manipulujúca osoba používať</i>	<i>Čo to spôsobuje v manipulovanom dieťati</i>
budovanie "špeciálneho" priateľstva	<ul style="list-style-type: none"> • uprednostňovanie konkrétnych detí bez legitímnych dôvodov • dávanie súkromných darov dieťaťu (napr. peniaze, kredit na mobilný telefón, kupovanie vecí, jedla) • nečakané zaobchádzanie (napr. brávanie na súkromné výlety) • poskytovanie mimoriadnych privilégií (napr. tykanie, zahrnutie medzi priateľov na sociálnych sieťach, nadštandardná pozornosť) • vyhľadávanie príležitosti, ako s obeťou tráviť čas osamote • vyjadrovanie komplimentov (napr. hovorí obeť, že je výnimočná) • zaujatie akejsi "pseudo rodičovskej roly" v živote dieťaťa (pokiaľ taká rola nie je profesionálovi legitímne určená) 	<ul style="list-style-type: none"> • pocit zaviazanosti a nutnosti vyhovieť danej osobe • vzdialenie sa od rodičov alebo iných osôb, ktoré by dieťa mohli chrániť
aktivity typu "zakázané ovocie"	<ul style="list-style-type: none"> • ponúkание cigariet, drog alebo alkoholu • vulgárne nadávky v komunikácii • hovorenie dvojsmyseľných vtipov alebo narážok • ukazovanie pornografie dieťaťu • rozprávanie o sexuálnych témach, partnerských či manželských problémoch • porušovanie súkromia dieťaťa (napríklad chodením mu do kúpeľne alebo do šatne, keď sa prezlieka) • úmyselné vystavovanie dieťaťa nahote dospelého 	<ul style="list-style-type: none"> • pocity hanby a viny, ktoré znižujú ochotu zdôveriť sa druhým • strach z reakcii jeho rodičov alebo opatrovateľov, ak by zistili čo robilo
zavádzanie čoraz intímnejšieh o fyzického kontaktu	<ul style="list-style-type: none"> • iniciovanie, umožnenie alebo vyžadovanie nevhodného fyzického kontaktu s dieťaťom (napr. šteklenie, zápasenie, poskytovanie alebo prijímanie masáže ramien) • fyzický kontakt s dieťaťom bez opodstatneného dôvodu alebo kontextu (napr. zdanlivo náhodné dotyky, obchytávanie, objímanie, hladkanie alebo škrabkanie rukou alebo predmetmi, bozkávanie) 	<ul style="list-style-type: none"> • znecitlivenie voči prekračovaniu fyzických hraníc • zvýšenie pravdepodobnosti nechať sa nalákať k tomu, aby pripustilo sexuálnu aktivitu

2.2 Jasné návody ako správne reagovať, ak sa dieťa zdôverí o CSA

Zd overiť sa so skúsenosťou CSA je v ždy veľmi náročné. Dieťa je lapen e v pasci manipul atívnych stratégii, ktorými páchateľ udržuje nad ním moc a kontrolu. Pokiaľ je navyše páchateľom osoba, ktorá je sociálnym okolím vnímaná ako dôveryhodná a rešpektovaná, pozícia obete je ešte komplikovanejšia.

O tom, aké závažné následky budú mať na obeť zážitky CSA, do veľkej miery rozhoduje to, kedy obeť prehovorí a s akou (prvotnou) reakciou sa pritom stretne. Neadekv atna reakcia spôsobuje obetiam sekundárnu viktimiz aci u (druhotnú ujmu) a prispieva k ich uml ciavaniu, zatiaľ čo páchateľom napomáha unikať pred spravodlivosťou a dáva im priestor škodiť d alej. Preto je veľmi dôležité, aby inštitúcia/organizácia ponúkala jasné návody ako má personál správne reagovať, ak sa dieťa o CSA zdôverí (základné zásady sumarizuje *Tabuľka 6*).

Rozhovor môže byť iniciovaný samotným dieťaťom, alebo aj niekým z personálu, kto si na dieťaťi v šímne znepokojivé zmeny v správaní  i pre iv an i.

- Hoci existuje množstvo potenciálnych (psychických, telesných i behaviorálnych) symptómov, ktoré sa môžu objaviť u obetí CSA, väčšina z nich spadá do kategórie nešpecifických symptómov. Znamená to, že z nich samotných nemožno jednoznačne usúdiť, že dieťa sa stalo obeťou CSA. Mali by byť skôr impulzom k rozhovoru s dieťaťom, v ktorom je potrebné preskúmať, ako sa dieťa má a či ho niečo netrápi.

Tabuľka 6: Základné zásady ako si po  inať v rozhovore s dieťaťom, ktoré sa zd overuje o CSA

<i>Pokial' dieťa v rozhovore odhaľuje skúsenosť so CSA, je dôležité predovšetkým:</i>	<i>Tipy kde možno nájst' podrobnej�i popis jednotlivých zásad:</i>
<ul style="list-style-type: none">• Venovať dieťaťu plnú pozornosť.• Nevy�etrovať, iba akt�ívne po��uvať.• Nevytvárať dohady.• Zachovať pokoj a držať vlastné emócie pod kontrolou.• Nevzbudzovať v dieťaťi pocity viny a nedôvery.• Ubezpe�it dieťa, že je správne, že o CSA prehovorilo.• Nedávať dieťaťu sľuby, ktoré nemožno dodržať.• Vysvetliť dieťaťu d�al�sie kroky.• Z rozhovoru bezodkladne vyhotoviť písomný záznam.	<p>Web Národného koordinačného strediska pre riešenie problematiky násilia na deťoch</p> <p>Krátky edukatívny film dostupný na YouTube kanály OZ N�aru�.</p>

2.3 Jasné postupy zaznamenávania a nahlasovania porušovania kódexu správania a prípadov (podozrení na) CSA

Inštitúcia/organizácia by mala mať zverejnené **formuláre**, ktoré majú uľah it správne zaznamenávanie všetkých dôležitých informácií (viď tabuľka 7) vzťahujúcich sa predovšetkým na situácie, keď: (1) je personál svedkom porušovania kódexu správania, alebo (2) z rozhovoru s dieťaťom vyplýva dôvodné podozrenie týkajúce sa groomingu  i akejkoľvek formy CSA.

Tabuľka 7: Dôležité položky formulárov a zásady pri ich vyplňaní

<p><i>Dôležité položky formulárov</i></p> <p>(Jednotlivé časti formulára sú v konkrétnej situácii vyplňané podľa informácií, ktoré sú k dispozícii.)</p>	<p><i>Zásady pri vyplňaní formulárov</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • Detaily o osobe, ktorá sa údajného konania dopustila (meno, pozícia, a ďalšie relevantné identifikačné údaje) • Detaily o údajnom konaní a okolnostiach za ktorých k nemu malo dôjsť (čo, kedy, kde, akým spôsobom údajne vykonal) • Detaily o dotknutom dieťati, vrátane celého mena, veku/dátumu narodenia, adresy a pohlavia, ako aj údaje o jeho zákonných zástupcoch • Detaily o prípadných svedkoch udalostí • Dátum, čas, meno a podpis osoby vykonávajúcej zápis 	<ul style="list-style-type: none"> • Zápis realizovať čo najskôr, kým sú informácie v čerstvej pamäti, aby sa predišlo ich zabudnutiu a/alebo prípadnému skomoleniu. • Jasne rozlišovať medzi faktami (čo zaznelo, čo bolo pozorované) a domnienkami.

Presné zaznamenanie informácií je významnou pomôckou v procese reportovania i ďalšieho vyhodnocovania podnetu.

Súčasťou efektívnej stratégie ochrany detí pred CSA v inštitúcií/organizácii má byť aj **jasný postup (reťazec krokov)** týkajúci sa **nahlasovania podnetu**. Odporúča sa zverejniť ho **v prehľadnej forme** (napr. flowchart), s uvedením vetvenia relevantných možností postupu a kontaktných údajov na dôležité externé úrady a osoby poverené prijímaním safeguarding podnetov v rámci inštitúcie/organizácie – vid' kapitola 2.4). Treba pritom rozlišovať (1) interné a (2) externé postupy nahlasovania.

1. **Nahlasovanie podnetov v rámci inštitúcie.** Vzťahuje sa prioritne na prípady porušenia kódexu správania. Mnohé formy CSA nedosahujú intenzitu trestného činu, alebo sa na nich nevzťahuje oznamovacia povinnosť ukotvená v Trestnom zákone. Predsa je však potrebné sa nimi zapodievať, pretože môžu spadať pod sexuálne obťažovanie vymedzené v tzv. *antidiskriminačnom zákone*⁷ a ak by boli brané na ľahkú váhu, môžu vytvárať živnú pôdu pre výskyt invazívnejších foriem CSA.
2. **Nahlasovanie podnetov orgánom činným v trestnom konaní.** Povinnosť oznámiť alebo prekaziť trestný čin vyplývajúca z § 340 a 341 Trestného zákona sa vzťahuje na závažnejšie trestné činy (také, za ktoré Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou najmenej 10 rokov). V súvislosti s problematikou CSA sa jedná predovšetkým o trestné činy uvedené v Tabuľke 8. Ak sa niekto o nich hodnoverným spôsobom dozvie, je povinný to bez odkladu oznámiť na ktorejkoľvek polícii, prokuratúre alebo súdu. Nie je podstatné, akým hodnoverným spôsobom sa niekto o trestnom čine dozvie, teda či vlastným poznatkom (napr. na základe očitého svedectva alebo nájdania nejakých dôkazov o trestnom čine) alebo z oznámenia obete či inej osoby. Treba mať pritom na pamäti, že oznamovacia povinnosť nezaniká, ak si obeť

⁷ Zákon o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (**antidiskriminačný zákon**) vymedzuje **sexuálne obťažovanie** ako „*verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrašujúce, ponižujúce, zneuctujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie*“ (§ 2a, ods. 5 Zákona č. 365/2004 Z. z.).

nepraje, aby bol trestný čin oznámený orgánom činným v trestnom konaní, alebo ak sa necíti byť obeťou, dokonca ani ak bol trestný čin premlčaný.

Tabuľka 8: Trestné činy týkajúce sa rôznych foriem CSA, na ktoré sa vzťahuje oznamovacia povinnosť

Názov trestného činu	Skutková podstata daného trestného činu	§ Trestného zákona
Obchodovanie s ľudmi	ak niekto zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo preveze dieťa, hoci aj s jeho súhlasom, na účel detskej prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane detskej pornografie (...)	§ 179 odsek 2
Znásilnenie	ak niekto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti osobu ženského pohlavia k súložu alebo kto na taký čin zneužije jej bezbrannosť	§ 199
Sexuálne násilie	ak niekto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti iného k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám alebo kto na taký čin zneužije jeho bezbrannosť	§ 200
Sexuálne zneužívanie	ak niekto vykoná súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov alebo kto takú osobu iným spôsobom sexuálne zneužije	§ 201
Kupliarstvo	ak niekto dieťa zjedná, pohne, zvedie, využije, získa alebo ponúkne na vykonávanie prostitúcie, alebo kto koristí z prostitúcie vykonávanej iným, alebo umožní jej vykonávanie	§ 367 odsek 2
Výroba detskej pornografie	ak niekto využije, získa, ponúkne alebo inak zneužije dieťa na výrobu detskej pornografie alebo detského pornografického predstavenia alebo umožní také jeho zneužitie, alebo sa inak podieľa na takejto výrobe	§ 368
Rozširovanie detskej pornografie	ak niekto rozmnožuje, prepravuje, zadovážuje, sprístupňuje alebo inak rozširuje detskú pornografiu a získa tým značný prospech	§ 369 odsek 3
<ul style="list-style-type: none"> Pozn.: Ak oznamovateľ vie trestný čin kvalifikovať, môže ho v oznámení priamo pomenovať (napr. trestný čin sexuálneho zneužívania), nie je to však jeho povinnosťou. Je úlohou orgánov činných v trestnom konaní preveriť, o aké konanie išlo a podľa zákona ho aj kvalifikovať. 		

2.4 Určená osoba prvého kontaktu v otázkach safeguardingu

Aspoň jedna osoba prvého kontaktu v otázkach safeguardingu (ďalej len *poverená osoba*) by mala existovať v rámci organizačnej štruktúry každej inštitúcie/organizácie, ktorej ochrana detí

pred CSA nie je ľahostajná. Zároveň by mala byť určená osoba, ktorá poverenú osobu zastupuje v jej neprítomnosti (napr. pre prípad čerpania dovolenky, práceneschopnosti, atď.).

Súčasťou kompetencií poverenej osoby by malo byť najmä:

- **poskytovanie konzultácií** v otázkach safeguardingu,
- **prijímanie a dôsledné evidovanie podnetov** (či už zo strany personálu, detských klientov⁸ alebo ich zákonných zástupcov) týkajúcich sa porušenia kódexu správania a/alebo prípadov (podozrení na) CSA, vrátane anonymných podnetov,
- **koordinovanie reakcií** inštitúcie/organizácie na podnety **a dokumentovanie podniknutých krokov**,
- **poskytovanie spätnej väzby oznamovateľom** podnetu o opatreniach podniknutých v záujme riešenia podnetu.

Je dôležité, aby poverená osoba bola **reálne zastihnuteľná**. Pokiaľ sa aktivity inštitúcie/organizácie realizujú mimo pracovného času poverenej osoby, mala by existovať dohodnutá procedúra ako postupovať, pokiaľ personál potrebuje promptne skonzultovať otázky týkajúce sa safeguardingu.

Kontaktné údaje poverenej osoby (ako aj jej zástupcu či zástupkyne) by mali byť **zverejnené** na webovej stránke inštitúcie/organizácie a zviditeľňované na jej pôde aj ďalšími spôsobmi (nástenky, letáky, oficiálne propagačné materiály, a pod.). Akákoľvek personálna zmena poverenej osoby alebo zmena v jej kontaktných údajoch by mala byť bezodkladne zverejnená. Aktualizácia údajov by sa mala realizovať promptne a na všetkých relevantných miestach, kde sú údaje zverejnené.

Je potrebné mať na pamäti, že do roly poverenej osoby je potrebné nominovať niekoho **s dostatočnou erudíciou** v problematike safeguardingu. Inštitúcia/organizácia by mala taktiež všemožne podporovať kontinuálne vzdelávanie a supervíziu poverenej osoby v predmetnej problematike.

2.5 Anonymné prieskumy a hlásenia

Inštitúcia/organizácia by mala mať zavedený systém, ako sa detí a rodičov **priamo pýtať** na ich skúsenosti so správaním sa personálu. Je to dôležité nielen vtedy, ak charakter poskytovaných služieb/aktivít zahŕňa situácie, kedy je dieťa osamote s dospelým (prípadne aj neplnoletým) členom personálu.

Možnosti identifikovania CSA a s ním súvisiaceho groomingu alebo porušovania pravidiel obsiahnutých v kódexe správania, sa výrazne redukovujú, pokiaľ sa na predmetné javy detí priamo nepýtame. Ak sa ochota inštitúcie/organizácie vzdelávať svoj personál, deti a rodičov o CSA (vrátane jeho možných varovných signálov) kombinuje s neochotou otvorene sa na jeho prípadný výskyt pýtať, je to z hľadiska safeguardingu kontraproduktívne.

Existuje viacero **odporúčaní pre vypracovanie efektívnych prieskumov**:

- Rámcovať anonymné prieskumy ako **súčasť záväzku inštitúcie/organizácie** chrániť deti pred CSA:

⁸ Deti by nemali byť obmedzované v tom, komu sa môžu sťažovať. Inštitúcia/organizácia by rôznymi komunikačnými kanálmi mala deťom dávať na vedomie, že sa môžu obrátiť na kohokoľvek z personálu, podľa vlastného výberu.

- Zahnúť do otázok prieskumu **príklady pozitívneho správania** i príklady nevhodného či znepokojivého správania sa personálu.
- Uistiť sa, že jednotlivé položky prieskumu sú **zrozumiteľne a jasne formulované**. Vágne a neurčito formulované otázky (napr. „o nevhodnom správaní“ alebo „správaní, ktoré vám spôsobilo nepríjemné pocity“) často nepomáhajú identifikovať zneužívajúce správanie. **Špecificky formulované otázky** naopak zvyšujú pravdepodobnosť identifikácie spektra foriem CSA a možného porušovania kódexu správania.
- Možnosti anonymnej spätnej väzby na správanie sa personálu, neobmedzovať len na osoby pôsobiace v prvej línii. **Neopomínať nikoho z personálu**, kto prichádza do kontaktu s deťmi, vrátane osôb vo vedúcich pozíciách.
- Frekvenciu realizácie anonymných prieskumov prispôbiť charakteru zabezpečovaných služieb/aktivít, dĺžke interakcií a typickej fluktuácii personálu. Prieskumy realizovať **v pravidelných intervaloch ale aj náhodne**.

Anonymné prieskumy môžu pomôcť identifikovať také formy porušovania pravidiel u niektorých členov/členiek personálu, ktoré nie sú ľahko povšimnuteľné. Zároveň pomáhajú odhaliť celkovú úroveň dodržiavania zásad safeguardingu v inštitúcii/organizácii a priniesť podnety na zefektívnenie prevencie CSA.

Inštitúcia/organizácia by mala umožňovať aj **anonymné hlásenia podnetov** (napr. aj cez krabicu k tomu určenú), hoci táto možnosť by mala byť propagovaná spolu s komunikovaním skutočnosti, že to môže sťažovať efektívne posúdenie podnetu.

2.6 Ochrana oznamovateľov

Prekážkou nahlasovania podnetov týkajúcich sa safeguardingu môžu byť obavy potenciálnych oznamovateľov/oznamovateľiek, že sa veci napokon obrátia proti nim – že oni, ktorí sa snažia vyniesť na svetlo nejaké zlo alebo upozorniť na problém, budú vnímaní ako tí zlí a problémoví a rôznymi spôsobmi umlčivani a trestaní.

Je dôležité prijať opatrenia, ktoré tieto obavy efektívne zmiernia a povzbudia potenciálnych oznamovateľov k zdieľaniu informácií, ktoré môžu byť pre ochranu detí a skvalitnenie inštitúcie/organizácie nesmierne cenné.

Inštitúcia/organizácia by mala jasne deklarovat', že:

- žiaden zamestnanec/zamestnankyňa, dobrovoľník/dobrovoľníčka, ktorý/á v dobrej viere nahlási podnet týkajúci sa safeguardingu, nebude vystavený odvetným opatreniam alebo v prípade zamestnanca/zamestnankyne nepriaznivým pracovným následkom;
- disciplinárnym opatreniam môžu byť podrobené osoby, ktoré podniknú odvetné opatrenia proti niekomu, kto v dobrej viere nahlásil podnet týkajúci sa safeguardingu.

V znení safeguarding koncepcie konkrétnej inštitúcie/organizácie by malo byť explicitne uvedené, ako môže postupovať potenciálny oznamovateľ/oznamovateľka podnetu, v prípade, že v interných štruktúrach inštitúcie/organizácie mu/jej je z akýchkoľvek dôvodov bránené v úsilí nahlásiť podnet alebo ak je nespokojný/á s tým, ako sa podnet interne riešil.

3 Opatrenia zamerané na adekvátnu intervenciu v prípadoch (podozrení na) CSA

3.1 Interné vyšetovanie podnetov

V rámci interného prešetrovania podnetu sa odporúča vypočuť predkladateľa podnetu, potenciálnych svedkov a tiež osobu, voči ktorej bol podnet vznesený. Po vyhodnotení informácií by sa malo **určiť, či** bolo konanie osoby, voči ktorej bol podnet vznesený primerané, alebo či boli prekročené hranice profesionálneho správania, prípadne či **neexistujú dôvody na podanie trestného oznámenia**. O jednotlivých krokoch procesu, zisteniach, rozhodnutiach (vrátane ich zdôvodnení) a prijatých opatreniach by sa mal vyhotoviť písomný záznam.

Je dôležité, aby pri tvorbe safeguarding koncepcie (konkrétnej inštitúcie/organizácie) boli ohľadne pravidiel interného vyšetovania stanovené jasné:

- **časové rámce** týkajúce sa procesu riešenia podnetov rodičov a detí na neprijateľné a / alebo zneužívajúce správanie;
- **pokyny** na vykonávanie interného vyšetovania podnetu pokiaľ nie je v kolízii s prebiehajúcim trestným konaním (kto a aké má kompetencie pri vyhodnocovaní podnetu; ako sa postupuje v prípade, že existuje kolízia záujmov u osôb kompetentných podieľať sa na vyšetovaní podnetu);
- postupy **predbežných opatrení na ochranu** (predpokladaných) **obetí**, napr. zamedzenie kontaktu medzi (predpokladanou) obeťou a podozrivou osobou (predpokladaným páchatelom); zákaz takých postupov pri objasňovaní situácie, ktoré by zahŕňali konfrontáciu tvárou v tvár medzi týmito osobami; vymedzenie pravidiel týkajúcich sa informovania rodičov;
- **práva** (predpokladaných) obetí a práva obvinených osôb;
- pokyny o **uchovávaní záznamov** (Pri každom prípade by sa malo dokumentovať, aké kroky boli podniknuté a aké informácie vyšli najavo. Všetky informácie / pozorovania týkajúce sa prípadu by mali byť **zdokumentované** a zahrnuté v personálnom spise.)

3.2 Opatrenia na zabezpečenie supervízie a podpory pre personál

Personál inštitúcie/organizácie, v ktorej sa objavil prípad (podozrenia na) CSA, možno považovať za **sekundárne obeť vzniknutej situácie**. Najmä pokiaľ je podozrivou osobou niekto, kto nezodpovedá stereotypným (mylným) predstavám o páchateloch či páchatelkách CSA a majú v zásade o dotýčnej osobe dobrú mienku.

Po prevalení prípadu môžu prežívať zmes rozporuplných emócií a myšlienok: šok, pochybnosti o pravdivosti obvinenia, dôvera voči podozrivej osobe, pocity viny, že si doteraz nič nevšimli a mali s dotýčnou osobou dobré vzťahy, hanba a pocit poníženia, pocit zrady, strata dôvery, morálne pohoršenie, hnev, atď. Vynárajú sa v nich otázky typu: Aký postoj mám zaujať? Môžem vyjadrovať slobodne čo si myslím a prežívam? Mám podozrivej osobe prejavovať verejne podporu? Ako zareagujem, keď sa na kauzu budú pýtať detskí klienti alebo ich rodičia?

Pokiaľ nedôjde k včasnému ošetrovaniu prežívania personálu, vzrastá pravdepodobnosť, že sa v inštitúcii/organizácii roztočí nezdravá a nekontrolovateľná dynamika, ktorá bude živnou pôdou pre sekundárnu viktimizáciu známych aj dosiaľ ešte neidentifikovaných obetí.⁹

Odporúča sa, aby inštitúcia/organizácia promptne prijala opatrenia na zabezpečenie supervízie a podpory pre personál **počas riešenia prípadu** (podozrenia na) **CSA a po jeho uzavretí**. Personálu inštitúcie/organizácie môžu k spracovaniu situácie pomôcť rôzne opatrenia:

- primeraný spôsob informovania o prípade (podozrenia na) CSA;
- uistenie, že sa realizujú kroky k náležitému riešeniu situácie;
- otvorenie podporných skupín a diskusného fóra, kde možno hovoriť o téme CSA všeobecne a venovať sa otázkam a dilemám, ktoré často provokuje;
- uvedenie príkladov dobrej praxe týkajúcej sa toho, ako pristupovať k (predpokladaným) obetiam a k podozrivým osobám, ale aj k iným osobám, ktoré sú z okruhu sekundárnych obetí (či v rámci inštitúcie / organizácie alebo mimo nej);
- poskytnutie kontaktov na špecializované poradenstvo či terapiu, ako aj tipy na zdroje, kde možno nájsť podrobnejšie odborné informácie o problematike CSA.

3.3 Komunikácia o prípadoch (podozrení na) CSA vo vnútri inštitúcie/organizácie aj mimo nej

V otázke spôsobu komunikácie o predmetných prípadoch sa vo všeobecnosti odporúča komunikovať nevyhnutné fakty (v akom štádiu riešenia je daná kauza, a aký je napokon výsledok), ale zachovať diskretnosť pokiaľ ide o detaily.

Pri verejných vyjadreniach zo strany osôb reprezentujúcich kauzou dotknutú inštitúciu/organizáciu, by malo byť imperatívom **prikladanie rovnakej váhy princípů prezumpcie statusu obete ako aj princípů prezumpcie nevinny** (Tabuľka 9).

- Tendencia verejne sa zastať podozrivej osoby môže byť z ľudského či kolegiálneho hľadiska pochopiteľná, z hľadiska profesionálneho je ale zlyhaním. Hľadaniu pravdy to vôbec nepomáha, práve naopak. Ak v nejakom prípade existuje viac než jedna obeť, ďalšie obete to efektívne umlčiava. Zároveň to môže vytvárať tlak na osoby, ktoré sa akokoľvek podieľajú na vyšetrení prípadu.

Tabuľka 9: *Paralelne existujúce princípy*

Princíp prezumpcie nevinny	Princíp prezumpcie statusu obete
Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu.	Každá osoba, ktorá tvrdí, že je obeťou, sa považuje za obeť, kým sa nepreukáže opak, a to bez ohľadu na to, či bol páchatel' trestného činu zistený, trestne stíhaný alebo odsúdený.

V rámci safeguarding opatrení je dôležité aj **určenie osoby zodpovednej za kontaktovanie rodiny** (predpokladanej) obete, a popis toho či, ako, kedy a kým majú byť informované rodiny ostatných detí.

⁹ Je bežné, že osoby, ktoré sa dopúšťajú CSA v inštitúciách/organizáciách mávajú viac než jednu obeť.

3.4 Podpora primárnych obetí po tom, čo sa so skúsenosťou zdôverili

Zdôverenie sa o CSA je pre dieťa obrovský krok. Bez ohľadu na to, akú formu CSA dieťa zažilo (aj keby išlo o zdanlivo ľahšie a menej vážne formy), reportovanie o tom môže byť veľmi náročná skúsenosť. Treba mať preto na pamäti, že obdobie bezprostredne po odhalení je pre obeť veľmi senzitívnym a krušným.

Je dôležité, aby osoba z radov personálu, ktorej sa dieťa zdôverilo, **pokračovala v podpornom vzťahu s dieťaťom**. Súčasťou podpory by malo byť najmä:

- Udržiavanie pozitívneho vzťahu s dieťaťom;
- Udržiavanie otvorených komunikačných liniek pozorným načúvaním dieťaťu;
- Pokračovanie v zapájaní dieťaťa do bežných činností.

Osoba prvého kontaktu v otázkach safeguardingu (kapt. 2.4) by mala byť zodpovedná za **udržiavanie primeraného kontaktu s obeťou** po podaní podnetu. Je však dobrou praxou prediskutovať a potvrdiť si s obeťou, koho by chcela ako kľúčový kontakt, a naplánovať, ako možno najlepšie udržiavať komunikáciu.

Ak by došlo k prerušeniu komunikácie, malo by to na dieťa takmer určite negatívny dopad. Obete zvyčajne veľmi bolestne prežívajú tiež to, ak vnímajú mlčanie zo strany autorít potom, čo bol podnet nahlásený. Zatiaľ čo oficiálny proces zaznamenávania, nahlasovania a riešenia podnetu je kľúčový, inštitúcia/organizácia si musí nevyhnutne položiť otázku: **aké sú potreby obete?**

CSA je späté s celým spektrom potenciálnych negatívnych následkov. Veľmi často obeť zakúšajú pocity viny, hanby a úzkostí. **Pokiaľ dôjde k zverejneniu prípadu, môže to viesť k nepredvídaným následkom, ktoré jednotlivec nemá pod kontrolou**, napr.:

- vyhlásenia páchatel'a, že je terčom ohovárania a obeťou krivého obvinenia;
- verbálne útoky v osobných interakciách alebo v online prostredí zo strany tých, ktorí stoja na strane obvineného;
- negatívny stres (distres), ktorý zo vzniknutej situácie pociťuje rodina a priatelia obete, pričom obeť to vníma a môže mať pocit, že je za to zodpovedná;
- psychická záťaž spojená s policajným vyšetrovaním, trestným konaním a mediálnou pozornosťou;
- negatívny psychický dopad plynúci z toho, ak obeť naráža na nedôveru, obviňovanie, vylúčenie, limity trestnoprávneho konania (prípadné zastavenie vyšetrovania, neposunutie kauzy pred súd, oslobodenie páchatel'a spod obžaloby) alebo keď obeť vidí, že páchatel' naďalej pracuje s deťmi.

Nakoľko je podoba následkov vždy individuálna, nemožno predpokladať, aké potreby bude mať konkrétna obeť. **Podpora smerujúca k obeť by mala byť prispôbená jej individuálnym potrebám**. Odporúča sa:

- **Opýtať sa** obeť, aké má potreby ohľadne podpory; a dohodnúť sa s ňou na tom, do akej miery tieto informácie o jej potrebách možno zdieľať;
- **Ponúknuť (ale nevnučovať) pravidelnú komunikáciu** a pohotovo reagovať na všetku komunikáciu;

- Nedávať sľuby, ktoré nemožno splniť, ale **pomôcť** obeti (alebo jeho rodine) s **praktickou podporou**, napr. nasmerovanie na alebo sprostredkovanie kontaktu na relevantné úrady, organizácie (inšpiráciu ponúka Tabuľka 10).

Plné uspokojenie potrieb obete z krátkodobého, strednodobého a dlhodobého hľadiska presahuje rámec väčšiny inštitúcií/organizácií. Primeraná a etická reakcia na odhalenie CSA by však mala vždy zahŕňať jasné a úprimné vyjadrenie záujmu o blaho obete. Aj keď sa to bude nevyhnutne líšiť v závislosti od dostupných zdrojov, podpora obete si vyžaduje citlivosť, rozvahu a dôkladné pochopenie problémov, o ktoré ide. Preto bude v tomto bode neoceniteľné ak inštitúcia/organizácia má vybudovanú **sieť kontaktov na relevantné externé subjekty**.

Tabuľka 10: *Tipy na užitočné zdroje informácií*

Webová stránka	Čo tam možno nájsť:
<u>Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Informácie pre obeť trestných činov. • Informačné materiály pre obeť trestných činov (brožúra a leták). • Dôležité kontakty pre obeť trestných činov. • Prehľad akreditovaných subjektov, ktoré poskytujú pomoc obetiam trestných činov.
<u>Slovenský inštitút pre psychotraumatológiu a EMDR (SIPE)</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Základné informácie o tom, čo je to psychická trauma; aké sú reakcie na psychickú traumu; v čom spočíva psychoterapia psychickej traumy. • Zoznam a kontaktné údaje absolventov a absolventiek akreditovaného výcviku v terapii psychickej traumy , prehľadne členený podľa krajov.

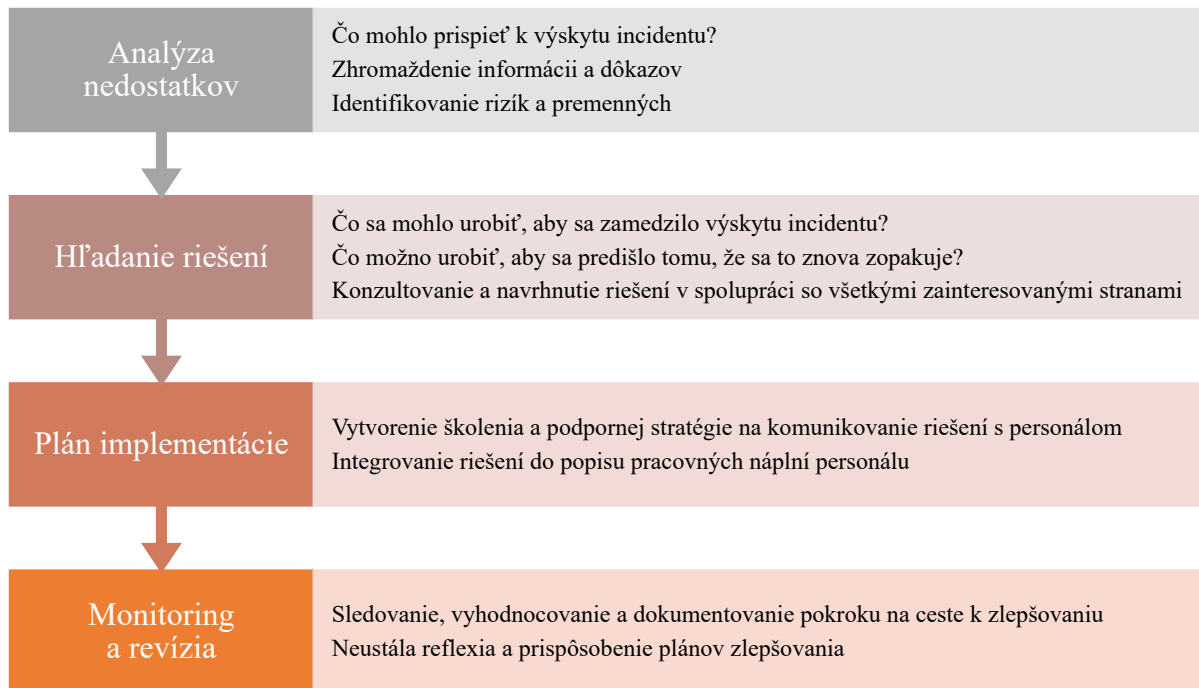
3.5 Korektívne kroky plynúce z riešených podnetov

Pri menej závažných pochybeniach sa odporúča riešiť záležitosť rozhovorom s jedincom, ktorý pochybil. Súčasťou každého takéhoto rozhovoru by malo byť jasné pomenovanie toho, čo bolo na správaní neprimerané, problematické alebo znepokojivé; aká zmena v správaní je potrebná; pýtanie sa na to, akú prípadnú podporu jedinec potrebuje, aby žiadúcu zmenu v správaní dosiahol a udržal; a jasné pomenovanie konsekvencií, v prípade, ak požadovaná zmena nenastane a nežiadúce správanie sa bude opakovať. Situácia si môže vyžadovať priebežné a transparentné monitorovanie správania jednotlivca. Vhodný môže byť aj akčný plán ďalších krokov, ktorý sa dohodne s jednotlivcom a ktorý sa s ním pravidelne vyhodnocuje.

V prípade, že výsledky prešetrovania podnetov odhalia zlyhania členov personálu, odporúča sa ponúknuť obetiam **oficiálne ospravedlnenie** v mene inštitúcie/organizácie. Malo by obsahovať uznanie spôsobených škôd a vyjadrenie vďaky za to, že prehovorili. Môže byť privátne, mať **formu listu**, avšak v prípade káuz, ktoré získali širšiu pozornosť je odporúčané **verejné ospravedlnenie**.

Za príklad dobrej praxe sa považuje aj **facilitovanie podujatí, ktoré prežívším CSA dávajú príležitosť porozprávať o svojich skúsenostiach** v bezpečnom prostredí tým kľúčovým zainteresovaným stranám, ktoré sú ochotné počúvať a získavať cenné podnety pre korigovanie safeguarding koncepcie.

Každý riešený podnet je pre inštitúciu/organizáciu príležitosťou na zlepšenie jej safeguarding koncepcie. Predpokladom toho je však dôkladná **analýza nedostatkov**, hľadanie riešení, ich implementácia a monitoring (obsah jednotlivých krokov naznačuje nižšie uvedená grafika).

Inštitúcie/organizácie by mali zvážiť aj **externý audit** s cieľom zistiť ďalšie oblasti ich slabých stránok pri implementácii stratégie ochrany detí pred CSA.

Záver

Vytvorenie a implementácia safeguarding koncepcie v inštitúciách a organizáciách nie je nedosiahnuteľnou víziou. V mnohých krajinách v zahraničí je štandardom. V podmienkach Slovenska však už tiež existujú subjekty, ktoré disponujú vlastnými safeguarding koncepciami a majú ich zverejnené na svojich webových sídlach.¹⁰ Akékoľvek už existujúce safeguarding koncepcie zahraničných alebo domácich inštitúcií či organizácií, môžu byť pre Vás inšpiráciou. Nie je vhodné ich kopírovať, pretože každá organizácia má svoje špecifiká. Konkrétne podoba safeguarding koncepcie v konkrétnych inštitúciách a organizáciách teda má byť vždy „šitá na mieru“. Dobrá safeguarding koncepcia sa vytvára prostredníctvom **konzultácií so zamestnancami a spolupracovníkmi** a tam, kde je to vhodné, aj **s deťmi a komunitami**.

- Zapojte rodičov, ako aj deti, do vytvárania kódexov slušného správania pre personál a pre deti.
- Diskutujte s deťmi o tom, čo im navodzuje pocit bezpečia a kedy sa naopak necítia bezpečne. Zistite, aké spôsoby podávania sťažností (podnetov) im pripadajú funkčné a v čom vidia prípadne prekážky, aby nahlásili, ak majú obavy o seba alebo svojich priateľov
- Navrhňte proces, ktorým sa zabezpečí, aby sa s deťmi konzultovalo a aby ich hlasy boli vypočuté a zohľadnené pri tvorbe safeguarding koncepcie v organizácii.
- Napokon safeguarding koncepciu pretlmočte do jazyka zrozumiteľného deťom všetkých vekových kategórií, ktorým sa venujete. Deťom-priateľské (*child-friendly*) verzie safeguarding koncepcie by mali mať aj grafickú úpravu, ktorá je pre deti prítiahľivá. V procese hľadania vhodných riešení aktívne spolupracujte s deťmi.

Ak chcete, aby bola vaša safeguarding koncepcia efektívna, musíte sa uistiť, že je v centre pozornosti vašej inštitúcie / organizácie a že o jej vývoji a implementácii sa konzultovalo s ľuďmi na všetkých úrovniach a vo všetkých zložkách inštitúcie / organizácie. **Vytvorte pracovnú skupinu**, ktorá bude viesť celý proces tvorby safeguarding koncepcie. Ak nemáte k tomu dostatočné interné kapacity, prizvite do procesu externých odborníkov a odborníčky.

Pri koncipovaní vašej safeguarding koncepcie, budete potrebovať:

- porozumieť tomu, akú úroveň kontaktu alebo vplyvu na deti, má vaša organizácia v rámci činností, ktoré realizujete, a aké riziká s tým súvisia (čím viac o rizikách hovoríme a rozpoznávame, kde sa nachádzajú, tým lepšie dokážeme premýšľať o tom, ako tieto riziká eliminovať),
- identifikovať, aké smernice a postupy podporujúce ochranu detí už máte zavedené, a v čom naopak máte medzery;
- určiť, aké opatrenia potrebuje zaviesť, aby ste znížili riziká týkajúce sa detí, a posilnili vaše organizačné zásady a postupy,
- identifikovať koho poveríte špeciálnymi úlohami vo vzťahu k implementácii vašej safeguarding koncepcie.

Nevytvorte safeguarding koncepciu, ktorú necháte ležať v zásuvke alebo na poličke. Starostlivo ju implementujte, vyhodnocujte, vylepšujte. Zvyšujte tým nielen bezpečie detí, ale aj

¹⁰ Napr.: [Nadácia otvorenej spoločnosti](#); [Nadácia pre deti Slovenska](#); [Karpatská nadácia](#).

dôveryhodnosť vašej inštitúcie / organizácie v očiach verejnosti. Konkrétnymi krokmi a postojmi presvedčte verejnosť, že to s ochranou detí pred násilím myslíte skutočne vážne.

Zanedbanie prevencie a efektívneho riešenia CSA v inštitúciách/organizáciách je manifestáciou inštitucionálnej zrady voči tým, ktorí by vskutku mali byť chránení. Protiváhou inštitucionálnej zrady je **inštitucionálna odvaha**, definovaná ako „záväzok inštitúcie hľadať pravdu a morálne konať napriek neprijemnostiam, rizikám a krátkodobým nákladom. Je to prísľub ochrany a starostlivosti o tých, ktorí sú závislí od inštitúcie. Je to kompas zameraný na spoločné dobro jednotlivcov, inštitúcií a sveta. Je to sila, ktorá transformuje inštitúcie na zodpovednejšie, spravodlivejšie a efektívnejšie miesta pre všetkých“ (Center for Institutional Courage, 2020).

Kiež je táto príručka inšpiráciou k hľadaniu takých ciest vysporiadania sa s neľahkou a citlivou problematikou CSA, ktoré budú demonštráciou inštitucionálnej odvahy.

Literatúra

- BROWN, S. J., ZAMMIT, J., & KING, S. (2022). A contemporary case file analysis of child sexual abuse in institutional settings in England and Wales. *Child Abuse & Neglect*, 131, 105633.
- CENTER FOR INSTITUTIONAL COURAGE, Inc. (2020). Dostupné na internete: <https://www.institutionalcourage.org/>
- ČÍRTKOVÁ, L. (2008). *Moderní psychologie pro právníky: Domáci násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- EASTMAN, A., O'RORKE, O., SMELLIE, D., FUDAKOWSKI, K., EROOGA, M., & LYNCH, D. (2022). *Developing and implementing a low-level concerns policy: A guide for organisations which work with children*. Dostupné na internete: <https://www.farrer.co.uk/globalassets/clients-and-sectors/safeguarding/developing-and-implementing-a-low-level-concerns-policy.pdf>
- EROOGA, M., KAUFMAN, K., & ZATKIN, J. G. (2020). Powerful perpetrators, hidden in plain sight: An international analysis of organisational child sexual abuse cases. *Journal of Sexual Aggression*, 26(1), 62–90.
- FREYD, J. J. (2020). Shifting from Institutional Betrayal to Institutional Courage. In: *Institutional courage and dignity in responses to sexual harassment and violence in institutional settings – NASEM Action Collaborative Summit*, 19 October 2020.
- HARTILL, M. et al. (2019). *Good Practice Guide: Supporting individuals affected by sexual violence in sport - a guide for sport organizations*. Cologne: German Sport University.
- Child Safeguarding: A Guide for Policy, Procedure and Practice*, 2nd Edition (2019). Dublin: Tusla – Child and Family Agency. Dostupné na internete: [https://www.tusla.ie/uploads/content/Tusla - Child Safeguarding - A Guide for Policy, Procedure and Practice.pdf](https://www.tusla.ie/uploads/content/Tusla_-_Child_Safeguarding_-_A_Guide_for_Policy,_Procedure_and_Practice.pdf)
- CHILD USA. (2021). *Child USA's Gold Standard - Policy Recommendations for Preventing Child Sexual Abuse*. Philadelphia, PA: CHILDDUSA.org. Dostupné na internete: <https://childusa.org/wp-content/uploads/2021/07/CHILD-USAs-Gold-Standard.pdf>
- KARKOŠKOVÁ, S. (2021). *Sexuálne zneužívanie detí vo svetle výskumných poznatkov*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky. Dostupné na internete: [https://ja-sr.sk/sites/default/files/APVV Monografia Sexualne zneuzivanie Karkoskova_2021.pdf](https://ja-sr.sk/sites/default/files/APVV_Monografia_Sexualne_zneuzivanie_Karkoskova_2021.pdf)
- KARKOŠKOVÁ, S. (2022). *Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi: Dieťa ako objekt groomingu (prevencia sexuálneho zneužívania v organizáciách)*. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Dostupné na internete: <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/02/Dieta-ako-objekt-groomingu-prevencia-sexualneho-zneuzivania-v-organizaciach.pdf>
- KAUFMAN, K. L., EROOGA, M., MATHEWS, B., & McCONNELL, E. (2019). Recommendations for Preventing Child Sexual Abuse in Youth-Serving Organizations: Implications From an Australian Royal Commission Review of the Literature. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(20), 4199–4224.
- LETOURNEAU, E. J. et al. (2020). *Preventing and addressing child sexual abuse in youth serving organizations: A desk guide for organizational leaders*. Baltimore, MD: Moore Center for the Prevention of Child Sexual Abuse, Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health.
- MATHEWS, B. (2019). Child Sexual Abuse in Institutional and Non-institutional Contexts. In: *New International Frontiers in Child Sexual Abuse*. Child Maltreatment, vol 7. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-99043-9_5
- McALINDEN, A.-M. (2012). *“Grooming” and the Sexual Abuse of Children: Institutional, Internet and Familial Dimensions*. Oxford University Press.
- McALINDEN, A.-M. (2018). Organisational Sex Offenders and “Institutional Grooming”: Lessons from the Savile and Other Inquiries. V M. Erooga (Ed.), *Protecting Children and Adults from Abuse After Savile: What Organizations and Institutions Need to do*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- McNEISH, D., & Scott, S. (2018). *Key messages from research on institutional child sexual abuse*. Dostupné na: <https://www.csacentre.org.uk/resources/key-messages/harmful-sexual-behaviour/>

- O'LEARY, P., KOH, E., & DARE, A. (2017). *Grooming and child sexual abuse in institutional contexts*. Sydney: Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse.
- ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV / VÝBOR PRE PRÁVA DIEŤAŤA (2011). *Všeobecný komentár č. 13 (2011): Právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násilia*. Dostupné na internete: https://detstvobeznasilia.gov.sk/web_data/content/upload/subsubsub/3/vseobecny-komentar-c-13-ochrana-pred-vsetkymi-formami-nasilia-1.pdf
- QUEENSLAND COLLEGE OF TEACHERS (2019). *Professional Boundaries: A Guideline for Queensland Teachers*. Dostupné na internete: <https://www.qct.edu.au/standards-and-conduct/professional-boundaries>
- Safeguarding Children and Young People Procedures Manual: Creating a Child-Safe Organisation* (2021). YMCA of Brisbane and Y-care (South East Queensland) Inc. Dostupné na internete : <https://www.ymcabrisbane.org/downloads/Safeguarding%20Children%20and%20Young%20People%20Procedures%20Manual.pdf>
- SAFER RECRUITMENT CONSORTIUM (2021). *Keeping Children Safe in Education: Safer Recruitment*. Dostupné na internete: <https://www.safeguardingfirst.com/wp-content/uploads/2021/05/Delegate-workbook-v11-Sep-2021.pdf>
- SAUL, J., AUDAGE, N.C. (2007). *Preventing Child Sexual Abuse Within Youth-serving Organizations: Getting Started on Policies and Procedures*. Atlanta (GA): U.S. Department of Health and Human Services.
- TEACHER REGISTRATION BOARD OF WESTERN AUSTRALIA (2019). *Teacher-Student Professional Boundaries: A Resource ofr WA Teachers (Revised Edition)*. Dostupné na internete: <https://www.trb.wa.gov.au/Professional-Conduct/Teacher-Student-Professional-Boundaries>
- The International Child Safeguarding Standards and how to implement them*. London: Keeping children safe, 2020.
- WURTELE, S. (2012). Preventing the sexual exploitation of minors in youth-serving organizations. *Children and Youth Services Review*, 34, 2442–2453.

Príloha 1: Návrh záznamového hárku z predbežného vypočutia

Záznam z predbežného vypočutia

(nesmie byť elektronický, neuschovávať dokumentáciu na spoločných počítačoch, písať perom a nie ceruzkou, zapisovať formulácie doslovne bez interpretácie)

1. Údaje o osobe vyplňajúcej záznamový hárok

Meno:

Tel. kontakt:

Email:

Aktuálna pozícia:

Zamestnanec alebo dobrovoľník:

2. O incidente alebo podozrení

Kedy došlo k odhaleniu alebo k vyjadreniu obavy?

Dátum:

Čas:

Spôsob prijatia informácie:

Telefón List Email Osobne

K tomuto záznamovému hárku pripojte všetky písomné informácie.

3. Informácie o osobe, ktorá odhalila trestný čin alebo má podozrenie

Meno:

Adresa:

Tel. kontakt:

Email:

Vzťah k údajnej obeti:

4. Informácie o údajnej obeti

Meno:

Adresa:

Tel. kontakt:

Komunikačný jazyk (je potrebný tlmočník / do posunkovej reči):

Prítomnosť znevýhodnenia:

Špeciálne potreby:

5. Rodič (zákonný zástupca) alebo starajúca sa osoba (ak je to vhodné)

Meno:

Adresa (ak je odlišná od horeuvedenej):

Tel. kontakt:

Majú vedomosť o obvinení alebo podozrení? Áno Nie

6. Informácie o údajnom páchatel'ovi

Meno:

Adresa:

Tel. kontakt:

Email:

